

DJECA RATA NEČUJNI KRIK

Udruga djece poginulih i nestalih
hrvatskih branitelja Domovinskog rata

IMPRESSUM

Naslov:

Publikacija „Djeca rata – nečujni krik“

Izdavač:

Udruga djece poginulih i nestalih hrvatskih branitelja Domovinskog rata,
Trg hrvatskih branitelja 1, 32000 Vukovar

Kontakt:

+385 32 335 677

+385 95 2011 991

+385 95 195 1995

Fax:

+385 32 335 677

E-mail:

udrugadjeca.pnhb@gmail.com

Mrežna stranica udruge:

www.udpnhbdr.hr

Projekt:

Djeca rata – nečujni krik

Pripremila:

Sandra Rapčak

Oblikovanje i priprema za tisak:

Tiskara Borovo graf, Vukovar

Tisak:

Tiskara Borovo graf, Vukovar

Naklada:

80 primjeraka

Godina izdanja:

2019.

Tiskanje ove publikacije omogućeno je financijskom podrškom Ministarstva hrvatskih branitelja.

Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost autora i nužno ne izražava stajalište Ministarstva hrvatskih branitelja.

SADRŽAJ

O Udruzi djece poginulih i nestalih hrvatskih branitelja Domovinskog rata (UDPNHBDR)	3
Projekt „Djeca rata – nečujni krik“	5
Brojčani pokazatelji – djeca smrtno stradalih i nestalih hrvatskih branitelja	8
Rezultati istraživanja UDPNHBDR iz 2015. godine	9
Mišljenje stručne osobe na projektu – dipl. psih. Emina Simunić	17
Pokazatelji sistematskih pregleda (pilot aktivnost) 2019. godine	24

O UDRUZI DJECE POGINULIH I NESTALIH HRVATSKIH BRANITELJA DOMOVINSKOG RATA (UDPNHBDR)

Udruga djece poginulih i nestalih hrvatskih branitelja Domovinskog rata (UDPNHBDR) osnovana je 2007. godine te je jedinstvena, dobrovoljna, nestranačka i neprofitna udruga u koju su dobrovoljno udružena djeca poginulih i nestalih hrvatskih branitelja Domovinskog rata s područja cijele Republike Hrvatske. UDPNHBDR ima svoje Podružnice u 11 županija: Vukovarsko-srijemska, Osječko-baranjska, Brodsko-posavska, Sisačko-moslavačka, Bjelovarsko-bilogorska, Koprivničko-križevačka, Splitsko-dalmatinska, Ličko-senjska, Karlovačka, Zadarska i Grad Zagreb.

Udruga aktivnim sudjelovanjem djece poginulih i nestalih hrvatskih branitelja radi na očuvanju digniteta i promicanju vrijednosti Domovinskog rata i poboljšanju kvalitete života djece poginulih i nestalih hrvatskih branitelja Domovinskog rata, kroz ostvarenje njihovih prava proisteklih iz Zakona o hrvatskim braniteljima iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji. Udruga organizirano i sustavno skrbi o očuvanju vrijednosti Domovinskog rata te časti i ugledu branitelja i žrtava Domovinskog rata; Udruga pomaže članovima oko uključivanja u psihosocijalne programe i druge zdravstvene aktivnosti poradi poboljšanja zdravstvenog stanja, eliminacije stresa i drugih zdravstvenih tegoba; radi ostvarivanja utvrđenih ciljeva i djelovanja, Udruga osigurava članovima besplatnu pravnu pomoć.

UDPNHBDR djeluje na principu ostvarenja ciljeva određenih Statutom udruge, sljedećim djelatnostima:

- zaštitom statusnih prava i interesa djece poginulih i nestalih hrvatskih branitelja Domovinskog rata;
- zalaganjem za socijalnu i pravnu zaštitu djece poginulih i nestalih hrvatskih branitelja Domovinskog rata;
- osiguravanjem uvjeta reprofesionalizacije i adekvatnog zapošljavanja djece poginulih i nestalih hrvatskih branitelja Domovinskog rata;
- Udruga će organizirano i sustavno skrbiti o očuvanju vrijednosti Domovinskog rata, te časti i ugleda branitelja i žrtava Domovinskog rata;
- Udruga će pomoći djeci oko uključivanja u psiho – socijalne programe i druge zdravstvene aktivnosti poradi poboljšanja zdravstvenog stanja, eliminacije stresa i drugih zdravstvenih tegoba;
- radi ostvarivanja utvrđenih ciljeva i djelovanja, udruga može u skladu s mogućnostima osigurati članovima besplatnu pravnu pomoć;
- glede ostvarenja svojih ciljeva Udruga će surađivati sa srodnim udrugama u Republici Hrvatskoj;

- Udruga će djelovati i na ostvarivanju drugih prava i interesa članova utemeljenim na odredbama zakona, Statuta, odlukama i zaključcima Skupštine i tijela Udruge te programu rada Udruge;
- organiziranjem kongresa, okruglih stolova, tribina, radionica s tematikom vezanom za ostvarivanje ciljeva Udruge;
- organiziranjem sportskih i turističkih susreta i aranžmana za članove Udruge i ostale sudionike i stradalnike Domovinskog rata;
- organiziranjem i/ili sudjelovanjem u organiziranju humanitarnih priredbi, koncerata i drugih prigodnih događanja;
- Udruga može obavljati promidžbu u svrhu osiguranja sredstava i uvjeta za neometan rad Udruge;
- Udruga može obavljati prodaju predmeta vlastite izrade na malo izvan prodavaonica sukladno Zakonu o trgovini;
- izdavanje knjiga, biltena, zbirki pjesama i prigodne literature;
- suradnja sa odgovarajućim lokalnim tijelima i drugim institucijama radi ostvarivanja ciljeva UDPNHBDR;
- suradnja sa srodnim udrugama u Republici Hrvatskoj i izvan nje;
- organizacija i održavanje kreativnih i likovnih radionica;
- poticanjem na sudjelovanje Udruge u radu državnih i drugih institucija radi pronalaženja i kažnjavanja ratnih zločinaca;
- Udruga će sustavno djelovati u pronalaženju nestalih hrvatskih branitelja Domovinskog rata i ustrajati u tom cilju do pronalaska i posljednjeg nestalog hrvatskog branitelja Domovinskog rata;
- Udruga će obavljati i sve druge dopuštene aktivnosti te poslove kojima se ostvaruju ciljevi udruge.

PROJEKT „DJECA RATA – NEČUJNI KRIK“

Udruga djece poginulih i nestalih hrvatskih branitelja Domovinskog rata projekt „Djeca rata – nečujni krik“ provodi kontinuirano od 2015. godine dok su začeci projekta temeljeni na aktivnostima koje je udruga provodila ranijih godina, od svojeg osnutka 2007. godine.

U sklopu projekta udruga je provodila različite aktivnosti. U prvoj godini provođenja kao najznačajnija aktivnost je istraživanje koje su provodile stručne osobe među populacijom djece poginulih, smrtno stradalih i nestalih hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata.

U sklopu projekta udruga je organizirala grupne i individualne radionice psihološke pomoći i osnaživanja koje su provodili dipl. psiholog Emina Simunić i hrvatski branitelj s certifikatom psihoterapeuta Robert Štrk.

Dokazano je da je ratno razdoblje, odnosno gubitak člana obitelji i/ili sudjelovanje u Domovinskom ratu ostavilo trajne posljedice na članove obitelji poginulih, smrtno stradalih i nestalih hrvatskih branitelja. Radi se o tipičnoj ratnoj traumi koju obitelji proživljavaju kroz sve elemente svojeg života. Izgubljeni član obitelji nije bio sa svojom obitelji u brojnim životnim trenucima te je to nesumnjivo ostavilo dodatne posljedice i traume na obitelj. Kao najveći problem je to što se obitelji često same nose sa svojim traumama, ne dobivajući pomoć od stručnih osoba, a veliki dio njih je s godinama pomoć i prestao tražiti. Ono što smo kroz grupne i individualne radionice psihološke pomoći i osnaživanja htjeli postići je bolje razumijevanje jedni prema drugima, promjena negativnih misli prema samome sebi, promjena životne percepcije, prihvaćanje gubitka člana obitelji, što posljedično dovodi do toga da osobe prihvate svoju sadašnjost i posvete se njoj i njihovoj novoj obitelji, nauče načine nošenja sa stresnim situacijama kroz život te poštivanje druge osobe i tuđe boli.

Radionice su se pokazale kao izrazito kvalitetne te su pokazale veliku zainteresiranost članova udruge i njihovih obitelji koje su također bile uključene u cijeli proces, iako u pojedinim slučajevima oni nisu bili „dotaknuti“ ratom, odnosno nisu imali osobne gubitke u Domovinskom ratu ali su kroz ove radionice bolje upoznali partnera te osnažili svoju obitelj kroz međusobno razumijevanje i prihvaćanje.

Udruga već nekoliko godina za članove obitelji poginulih i nestalih hrvatskih branitelja organizira sportske susrete na koje svake godine uključujemo i hrvatske branitelje i njihove obitelji, obitelji umrlih hrvatskih branitelja i civilne stradalnike iz Domovinskog rata. Sportskim dijelom ovog projekta želimo raditi na smanjenu stresnih stanja branitelja i stradalnika te boljoj povezanosti i razumijevanju različitih populacija.

Udruga je od 2015. godine provodila sportske susrete u Novoj Gradiški, Bizovcu, Vukovaru, Sinju i Josipdolu. Svake godine na sportskim susretima okuplja se oko 100 osoba iz svih krajeva Republike Hrvatske, a korisnici se natječu u nekoliko disciplina koje svake godine nastojimo nadograđivati kako bi potaknuli osobe na međusobnu suradnju, smijeh i veselje, a što posljedično dovodi do smanjenja stresnih stanja.

U sklopu projekta provodimo tribine „Branitelji i stradalnici u Domovinskom ratu i danas“ na kojima predstavljamo rezultate istraživanja. Na tribine svake godine uključujemo različite braniteljske i stradalničke udruge iz svih krajeva Republike Hrvatske kako bi se progovorilo o problematici svih kategorija branitelja i stradalnika.

Do sada su partneri na tribinama bili:

udruga „Vukovarske majke“, udruga 5. gardijske brigade „Sokolovi“, udruga 3. gardijske brigade „Kune“, udruga „Braniteljice Domovinskog rata Vukovarsko-srijemske županije“, Udruga roditelja i udovica Grada Sinja i Cetinske krajine, udruga hrvatskih branitelja veterana 126. brigade Sinj, udruga maloljetnih dragovoljaca Domovinskog rata RH, Koordinacija udruga roditelja poginulih branitelja Domovinskog rata Splitsko-dalmatinske županije, Udruga hrvatskih branitelja liječenih od PTSP Solin, Udruga veterana 4. gardijske brigade Split, Savez udruga obitelji zatočenih i nestalih hrvatskih branitelja, Zajednica udruga hrvatskih civilnih stradalnika Domovinskog rata RH te mnoge druge udruge kao i stručne osobe.

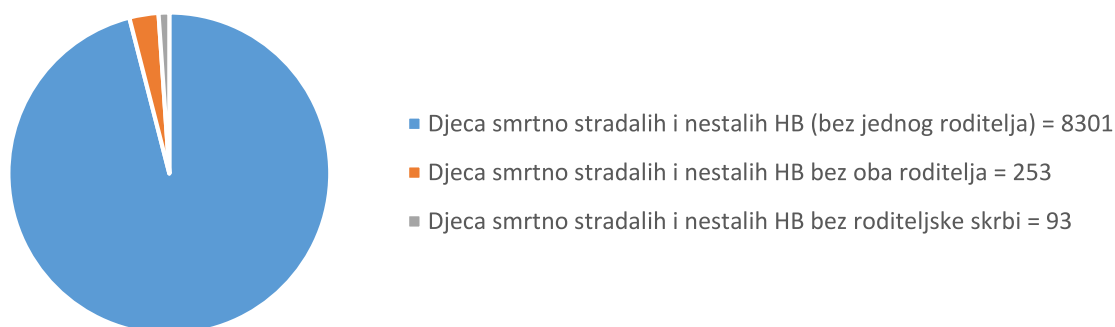

BROJČANI POKAZATELJI – DJECA SMRTNO STRADALIH I NESTALIH HRVATSKIH BRANITELJA

** Podatke ustupilo Ministarstvo hrvatskih branitelja*

Ukupan broj djece poginulih, smrtno stradalih i nestalih hrvatskih branitelja Domovinskog rata iznosi 8647. Postoji pretpostavka da je broj djece poginulih, smrtno stradalih i nestalih hrvatskih branitelja i veći obzirom da se navedeni broj odnosi na osobe koje su u određenom trenutku bile korisnici prava iz Zakona o hrvatskim braniteljima iz Domovinskog rata i članovima njihovih obitelji, odnosno osobe koje imaju rješenje o priznatom statusu djeteta smrtno stradalog ili nestalog hrvatskog branitelja iz Domovinskog rata. Dio osoba nikada nije pokrenuo postupak priznavanja statusa te iz tog razloga nisu uvršteni u ovu brojku (zbog navršenih godina osobe nisu bile korisnici obiteljske invalidnine, a nisu ni predavale zahtjev za priznavanje statusa). Ministarstvo hrvatskih branitelja je od 2019. godine omogućilo takvim osobama predavanje zahtjeva za priznavanje statusa.

Broj djece smrtno stradalih i nestalih hrvatskih branitelja

Po ranijim evidencijama od ukupnog broja djece smrtno stradalih i nestalih hrvatskih branitelja umrlo je njih 88. Obzirom da nadležno Ministarstvo ne vodi evidenciju o mortalitetu djece smrtno stradalih i nestalih hrvatskih branitelja po osnovi prirodne smrti ili suicida navedeni broj je i veći.

Dio djece smrtno stradalih i nestalih hrvatskih branitelja su i sami bili hrvatski branitelji. Njihov ukupan broj iznosi 455 osoba od kojih je 36 osoba smrtno stradalo, 10 osoba se još uvijek vode kao nestali, a 12 ih je umrlo.

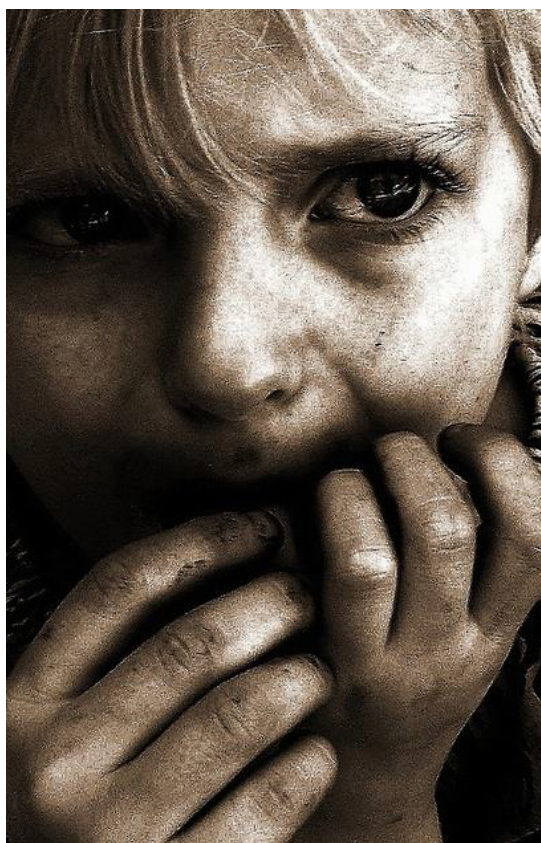
REZULTATI ISTRAŽIVANJA UDPNHBDR IZ 2015. GODINE

U provođenju istraživanja koje je 2015. godine provodila Udruga djece poginulih i nestalih hrvatskih branitelja Domovinskog rata u suradnji s dipl. psiholog Eminom Simunić i hrvatskim braniteljem s certifikatom psiho-terapeuta Robertom Štrkom sudjelovala su isključivo djeca smrtno stradalih i nestalih hrvatskih branitelja iz raznih krajeva Republike Hrvatske kako bi smo dobili rezultate koji nisu specifični za samo pojedine sredine.

Broj osoba koje su u potpunosti ispunile anketu: 138

Anketa je bila podijeljena na tri razdoblja:

- Ratno razdoblje
- Razdoblje neposredno nakon Domovinskog rata
- Današnja perspektiva

Oko 35% osoba koje su ispunile anketu izjasnile su se da su im članovi uže obitelji doživjeli ratnu traumu od čega izdvajaju silovanje, zatočeništvo (logor) te fizičko i psihičko zlostavljanje od strane agresora. 5 osoba iz ankete su i same bile zatočenicice srpskih koncentracijskih logora.

Oko 60% osoba iz istraživanja navode da su bili prognani u drugi dio Republike Hrvatske ili u inozemstvo. Po dolasku u mjesta gdje su bili prognani trpjeli su razne oblike diskriminacije, a najviše:

- **Diskriminacija obzirom na mjesto odakle su osobe došle**

„Smatrali su me dotepencem.”

„Mama kaže da su se prema nama odnosili kao prema zadnjem smeću.”

■ Diskriminacija obzirom na ekonomski status

„Nosili smo odjeću iz donacija, Crvenoga križa i Caritasa. Bili smo lošije obučeni i zbog toga su nas u lokalnoj školi izrugivali. Bilo nas je više djece u obitelji i mama je u to vrijeme bila trudna, kad je tata poginuo – za okolinu smo bili jadnici.”

■ Diskriminacija obzirom na sudjelovanje u Domovinskom ratu

„Ponižavali su nas da smo prije bili gladni i da nam je sada dobro.”

■ Diskriminacija obzirom na gubitak roditelja u Domovinskom ratu

„Kada bih rekla da mi je tata poginuo u Domovinskom ratu vikali su mi da sam kopile.”

„Govorili su nam da zbog toga živimo na državnoj grbači”

„Kada bi netko saznao da sam dijete poginulog branitelja, odmah se počeo ponašati u skladu s tim da sam manje sposoban ili problematičan.”

■ Vršnjačko nasilje

„Ismijavanje od druge djece u školi, bilo je teško biti izbjeglica.”

Sve navedeno kod populacije djece poginulih i nestalih hrvatskih branitelja dovelo je do brojnih autodestruktivnih ponašanja tijekom odrastanja. Jedna od posljedica brojnih diskriminacija je stvaranje loše slike o samome sebi. Oko 43% ispitanika izjavilo je da su imali probleme prilikom odrastanja, a najviše probleme s učenjem, probleme s ponašanjem, psihološke probleme, razne ovisnosti (alkohol, cigarete, lakše i teške droge, drugi opijati) i zdravstvene probleme.

Analizom sadržaja odgovora oblici samo ranjavajućih ponašanja bili su ozljeđivanje ruku i nogu žiletima, staklom i drugim oštrim predmetima, trovanje tabletama te udaranje o glavu.

Na suicid je pomislilo 19% ispitanika (prosječna dob 15 godina), dok je njih 45% izjavilo da bi bolje bilo da ih nema, tj. da se nikada nisu niti rodili. Pet ispitanika pokušalo je vlastiti suicid (prosječna dob 20 godina). Nekoliko osoba (djece poginulih ili nestalih HB) koje su bile članovi naše udruge je od osnutka udruge počinilo suicid te smo također dobili saznanja i o drugim osobama iz naše populacije koje su počinile suicid.

Ratna trauma i gubitak roditelja označeni su kao uzročni događaji koji su posljedično razvili osjećaj usamljenosti i bezvrijednosti, stanje općeg nezadovoljstva i razočarenje u život.

Dio ispitanika nikada nije potražio stručnu pomoć zbog srama te prozivki i odbacivanja društva, odnosno nerazumijevanja okoline. 28% ispitanika je smoglo snage i potražilo stručnu pomoć od strane psihologa ili psihijatra, ali je poražavajući podatak da od ukupnog broja osoba koje su stručnu pomoć potražile njih 19% pomoć nije dobilo. Od osoba koje su dobile stručnu pomoć njih 45% smatra da im stručna psihološka pomoć nije pomogla.

Osim stručne pomoć, pomoć tijekom odrastanja djece poginulih i nestalih hrvatskih branitelja pružali su: članovi obitelji, prijatelji te samo-podrška kroz promjenu stava.

Kada danas govorimo o djeci poginulih i nestalih osoba – to su sada već odrasli ljudi sa svakodnevnim problemima koje život nosi. U svakom pojedincu ratna trauma ostavila je određene posljedice koje će uvijek biti dio nas. Kada govorimo o današnjem vremenu i stavu prema žrtvi roditelja od je sljedeći:

■ Negativni emocionalni doživljaj i stav – 53% ispitanika

- Najčešće spomenute riječi: **ljutnja, razočarenje i uzaludno**

„Krivo mi je što je moj tata dao život za tako jadnu državu iz koje jedva čekam kada ću otići, a brat je već otišao. Ne znam dali ću to ikada moći prežaliti.“

„U posljednje vrijeme se pitam – zar je moj otac UZALUD poginuo?“

■ Pozitivan emocionalni doživljaj i stav – 25% ispitanika

„Mislim da je moj otac najveći heroj grada.“

„Kao na iznimnu hrabrost, ideje i karakter koji su rijetki imali!“

■ Podvojenost u emocionalnom doživljavanju i razmišljanjima – 22% ispitanika

„S jedne strane ga iznimno poštujem, cijenim i divim se što je tako reagirao i otišao braniti nas i cijelu obitelj za bolju budućnost, ali i državu. Međutim, s druge strane ga mrzim što je to učinio jer nisam imala normalno i sretno djetinjstvo, jer smo se stalno svađali i vrijeđali doma, jer je čitava obitelj snosila posljedice s njegovim gubitkom.“

95% ispitanika vrijeđa odnos društva prema svim hrvatskim braniteljima, dok 94% ispitanika smatra da društvo ne cijeni dovoljno žrtvu njihovih poginulih / nestalih roditelja.

Oko 21% ispitanika danas ne može otvoreno razgovarati o ratnoj traumi i gubitku roditelja, dok osobe koje mogu razgovarati to najčešće čine s majkom (oko 65% osoba), braćom i sestrama (oko 44% osoba), bakom i djedom (oko 17% osoba), partnerom (oko 13% osoba) te ostalim članovima obitelji.

Kada govorimo o obljetnicama pogibije roditelja 49% ispitanika žaluje, 21% ispitanika ima podvojena emocionalna stanja, 15% ispitanika ima kognitivnu proradu dok tek 6% ispitanika ima pozitivna emocionalna stanja.

„Jednom riječju tuga i to ne samo na taj dan, nego svaki rođendan, Božić, Uskrs, rođendan mojeg djeteta, moje mame, brata, dan mojeg vjenčanja.“

„Iako godine prolaze, bol i tuga za izgubljenim ocem se ne smanjuje! Štoviše ona je svakom godinom sve veća.“

„Zločinci šeću slobodno, a mog oca nema. Kako mislite da se osjećam jer imaju zločinci veća prava od ljudi koji su izgubili svoje najmilije. Bijesno!“

„Svakog dana razmišljam o tati, ali na godišnjicu smrti posebno. Prolazi mi glavom svaka minuta toga dana, sve što se dogodilo i što se moglo promijeniti.“

„Osjećaj ponosa jer su svojim životom izborili slobodnu Hrvatsku!“

55% ispitanika razvio je negativnu sliku o sebi kao djetetu poginulog, odnosno nestalog hrvatskog branitelja iz Domovinskog rata.

„Nemam problema sa time, smatram kako su ljudi koji prozivaju frustrirani vlastitom nemoći pa traže krivce svuda oko sebe. Na kraju, tim ljudima je potrebnija psihološka pomoć nego nama, mi smo preživjeli jednu od najvećih ljudskih trauma i samim time nas ovakve povrede ne bi trebale dirati.“

„Jako me boli, etiketirani smo zbog „sitnih privilegija i visokih mirovina“, a nitko ne misli na naša ukradena djetinjstva i na žrtvu koju smo i mi kao djeca morali podnijeti za stvaranje naše države. Mi te povlastice nismo željeli.“

„Teško i često se posvađam s ljudima i kroz plač objašnjavam da nikad ne bih primila ništa da sam imala ijedan rođendan sretan, ijedan Božić ili Uskrs sretan i s tatom, ili ljetovanje, ili da me moj tata jednog dana odvede do oltara.“

„Ako sam u prilici kažem im neka si i oni požele moj život i privilegije koje imam, da žive u njima bez oca.“

„Prije sam se puno više živcirala i objašnjavala ljudima. Sada ih većinom ignoriram i kažem da se nadam da neće doživjeti našu sudbinu.“

Ratna trauma i gubitak roditelja posljedično su kod djece poginulih i nestalih hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata razvili prvenstveno stres koje je potom doveo do različitih zdravstvenih i psiholoških problema. Kada govorimo o stresu koji je okidač za te brojne probleme pitanje koje se postavlja je kako se danas ova populacija nosi s njime?

Socijalna razina

„Pogledam svoju djecu i to mi daje snage da nastavim dalje.“

Razina ponašanja

„Tri puta tjedno odem na rekreaciju i izbacim sav ili dio stresa.“

Kognitivna razina

„Život bez stresa ne postoji. Nastojim se prilagoditi situacijama u kojima se nalazim i rješavam probleme s kojima se suočavam.“

Duhovna razina

„Od kada sam sreća život Boga u mom životu je sve novo. Isus me oslobodio mržnje, tuge i beznađa. Vjera u Njega mi je snaga, Bog me ispunio vrijednostima i ne bojim se života. Zbog načina života koji svi živimo je postao i stres kao svakodnevica tako da sam jednostavno naučio živjeti s tim.“

Neadekvatni oblici nošenja sa stresom

„Bježim iz stvarnosti u snove.“

„Puno pijem i pušim.“

„Šutim i trpim pa dokle ide.“

Dio osoba i danas ima neke od zdravstvenih problema ili poteškoće u psihološkom funkcioniranju, od čega najviše anksioznost, bezrazložni strahovi, depresija, psihoza i problemi s ovisnostima. Tek oko 8% osoba danas prima neki od oblika psihološke pomoći.

Djeca poginulih i nestalih hrvatskih branitelja i danas smatraju da ih društvo ne razumije kao ni stručne osobe koje bi im trebale pomoći. Iz tog razlog udruga je i pokrenula ovaj projekt kako bi smo u sigurnom okruženju pomogli jedni drugima i olakšali si stresna razdoblja, bolje razumjeli jedni druge te si međusobno pomagali.

MIŠLJENJE STRUČNE OSOBE NA PROJEKTU

Dipl. psiholog Emina Simunić

Zbivanja za vrijeme Domovinskog rata prema svojem intenzitetu i kvalitetama možemo opisati kao traumatske događaje, za čijeg trajanja osobe bivaju emocionalno preplavljene intenzivnim strahom, osjećajem bespomoćnosti i užasa, sa snažnom percepcijom i doživljajem prijetnje vlastitom fizičkom i/ili psihološkom integritetu.

Isto tako, izloženost ratnim događanjima u nekim je područjima trajala duže vremensko razdoblje, kada su osobe boravile u kućnom pritvoru u okupiranom području, logorskom zatočeništvu i/ili različitim skloništima i doživljavale niz ponavljajućih neugodnih iskustava. Iz tog razloga višedimenzionalne posljedice navedenih zbivanja prisutne su ne samo na razini pojedinca, već i zajednice i društva.

Traumatski događaji postaju centralni događaji života osobe. Proživljeno za vrijeme Domovinskog rata postaje dio obiteljske povijesti, utiskuje se u identitet obitelji i tako životi članova obitelji poginulih i nestalih hrvatskih branitelja bivaju obilježen patnjom, osjećajima krivnje, ljutnje i tuge, ponavljajućim pitanjima „zašto?“, pokušajima racionalizacije onoga što se dogodilo i potrage za smislom, što dodatno otežava nerazjašnjenost sudbine osoba za kojima se još uvijek traga.

Tijekom listopada 2015. godine u svrhu dobivanja uvida u aktualno stanje i problematiku populacije djece nestalih i poginulih hrvatskih branitelja provedeno je anketno istraživanje na području 21 županije Republike Hrvatske. Anketnim istraživanjem obuhvaćena su tri vremenska perioda: ratno razdoblje; vrijeme neposredno nakon rata i odrastanje te današnje vrijeme, s naglaskom na retrospekciju ratnih zbivanja kroz godišnja obilježavanja značajnih datuma, ali i načine suočavanja s traumatskim sjećanjima te sadašnjim životnim okolnostima i izazovima. U istraživanju je sudjelovalo 138 djece poginulih i nestalih hrvatskih branitelja, prosječne dobi 31,52 godine. Među njima 3,1% izgubili je oba roditelja.

71,65% afirmira sjećanja na ratna događanja, dok se 28,33% ne sjeća događaja iz prošlosti. Trenutno od ukupnog broja ispitanika 43,77% su roditelji, dok 55,90% nema vlastite djece. Njihovi odgovori i iznošenje osobnih iskustava omogućili su i uvid u percepciju aktualnih društvenih zbivanja. Prema kojima 96,06% smatra da današnje društvo ne poštuje dovoljno žrtvu njihovih roditelja, dok se samo 3,94% izjašnjava pozitivno prema odnosu društva i roditeljske žrtve. Isto tako sadržajnom analizom uočeno je niz predrasuda s kojima su se susretali za vrijeme odrastanja, a koje su nerijetko ostavile trag u vidu razvoja osjećaja manje vrijednosti, nesvrhovitosti vlastitog života, srama i krivnje zbog događaja u prošlosti.

Prema rezultatima ankete 28,35% sudjelovalo je u različitim oblicima stručne pomoći, dok 71, 65% nikada nije potražilo i/ili sudjelovalo u istima, ali su uz pomoć obitelji i prijatelja razvili odgovarajuće načine nošenja s ratnim traumatskim sjećanjima te ponovno izgradili povjerenje prema okruženju, vratili doživljaj vlastite moći i kontrole te iznašli smisao onoga što im se dogodilo u djetinjstvu, odgajajući vlastitu djecu prema vrijednostima nenasilja, mira i ponosa prema žrtvi njihovih djedova i baka u Domovinskom ratu.

„Najviše mi je pomogla moja mama. S njom sam provodila puno vremena po različitim aktivnostima, kino, knjižnica i odlasci na more. Mama je bila hrabra i psihički jača od svih nas. Dan danas kaže da nije bilo molitve i Božje pomoći da ne zna kako bi sve to prošla.“

„Prisebnost i odlučnost moje majke da mi omogući što sretnije djetinjstvo.“

„Olakšavalo mi je to što sam u društvu.“

„Najviše od svega pomoglo mi je to što sam upoznala različite ljude koji su prošli različite grozne situacije u svom životu pa sam mogla pričati s nekim "meni sličnim".

„Najviše mi je pomogla psihološka pomoć te što me doktorica nije silila na ništa niti mi davala tablete već radila na tome da postanem svjesna svojih problema, prihvatim ih i borim se.“

TRAUMATSKI DOGAĐAJI I TRAUMATSKO REAGIRANJE

Proživljeno traumatsko iskustvo manifestira se na različite načine u području psihofizičkog, duhovnog i socijalnog funkcioniranja osobe, a kasnija nemogućnost adekvatnog suočavanja i integracije doživljenog povezuje se s nizom poteškoća, oboljenja te ireverzibilnih fizičkih promjena, uslijed ranjavanja i/ili dugotrajne izloženosti ugrožavajućoj okolini.

Što se tiče psihološkog funkcioniranja, smetnje su najčešće u obliku poslijetraumatskog stresnog poremećaja (PTSP) uz komorbiditet s različitim drugim psihijatrijskim bolestima, ali i popratnim stanjem besmisla, percepcije nepravde te stanja ogorčenosti i ljutnje, što se negativno odražava na kvalitetu života i onemogućava adekvatno usmjeravanje prema budućnosti.

Ratna zbivanja narušila su i promijenila prijašnji način života te osim što su uzdrmala sheme koje pridonose razumijevanju svijeta, popraćena su i nizom gubitaka. Od suočavanja s gubitkom, doživljaja sigurnosti, povjerenja i vlastite moći u sprječavanju određenih događaja, preko fizičkih gubitaka unutra područja vlastite tjelesnost i zdravlja, te u konačnici pogibije drugih osoba, članova obitelji i prijatelja.

Nakon izvjesnog gubitka slijedi razdoblje žalovanja, kojemu možemo pristupiti i kao procesu prilagode na novonastalu životnu situaciju u kojoj nema određene osobe (ukoliko se radi o smrti). Proces žalovanja obuhvaća različite faze i interakcije s okolinom praćeno stanjima poput usamljenosti, praznine, tuge, ljutnje, tjeskobe i vrlo čestog osjećaja krivnje. Osobe na različite načine prolaze kroz razdoblje žalovanja pa ne možemo u potpunosti govoriti kako bi „normalno žalovanje“ trebalo izgledati. Intenzitet pojedinih perioda žalovanja može varirati, kao što i mogu nastupiti razdoblja „prekida“, kada su neka druga događanja i okolnosti u središtu interesa. No, ipak je nužno da svaka osoba prođe kroz pojedinu fazu kako bi se ponovno uspostavila ravnotežu unutar sebe i u okruženju.

Sam proces žalovanja, iako ima svoje faze i jedinstven je za svaku ožalošćenu osobu, može biti otežan, što je vrlo često ukoliko se smrti osoba događaju u ratno vrijeme, kada su one bile neočekivane i/ili nije razjašnjena sudbina nastradalih te se još uvijek traga za posmrtnim ostacima. Tada žalovanja onih koji su ostali nakon njih i preživjeli postaje „nedovršena priča“.

Uz potragu za posmrtnim ostacima, još dva činitelja imaju svoj specifičan utjecaj na proces žalovanja i prilagodbu na novonastalu situaciju, a to je gubitak roditelja u ranoj dobi, kada mlada osoba postavlja niz egzistencijalnih pitanja na koja nije u stanju dati odgovor i gubitak koji se događa u ratno vrijeme, kada su značajno izmijenjene ostale okolnosti i zahtijevaju niz drugih akcija poput preseljenja u drugo mjesto i/ili državu u svrhu zaštite.

Dolazak u novu sredinu za pojedine ispitanike predstavljalo je dodatni izazov, tim više što su se susreli određenim neugodnim porukama od strane okoline, usmjerene na odgovarajuće financijske povlastice i podrške koje su ostvarili kao djeca nestalih i poginulih hrvatskih branitelja.

„Zbog novčane situacije, govorili su da smo puni novaca.“

„Govorili su nam da zbog toga živimo na državnoj grbači.“

„Neki profesori i učenici u srednjoj školi govorili su mi da blago meni kolike novce dobivam. Nisu me zvali pogrdnim imenima, ali su me etiketirali, kao da sam privilegirana, jer su svi gledali kroz novac i povlastice, što me jako vrijeđalo.“

Unatoč prisutnim otežavajućim okolnostima djeca poginulih i nestalih hrvatskih branitelja tijekom odrastanja, razvijaju niz strategija ili obrambenih mehanizama u suočavanju s određenim situacijskim okolnostima, reakcijama okoline, ali i s vlastitim doživljajem gubitka i roditeljskom žrtvom.

Sadržajna analiza odgovora ukazala je na niz emocionalnih reakcija poput tuge, ljutnje, doživljaja povrijeđenosti i srama na nepodržavajuće poruke okoline, ali i potrebe za opravdavanjem vlastitog načina života.

„Tada mrzim sebe i sve oko sebe. Jednostavno se ne mogu nositi s time.“

„Boli me ta društvena stigma.“

„Ponekad osjećam krivnju i potrebu za objašnjavanjem da imaju krive stavove te da su neinformirani. Pritom se javlja dodatna tuga jer time umanjuju žrtvu poginulog roditelja.“

„Svojim vlastitim primjerom pokazujem drugima kako nije sve onako kako se prikazuje u javnosti. Kako se nosim? Moram se svađati i prepirati da bi im išta dokazala!!! Misle da imamo sve i svašta, a pošteno zaradim za život, sama radim i još sam podstanar.“

No, tijekom kasnijeg životnog razdoblja i sazrijevanja razvijaju podržavajuće strategije, nadrastaju poruke okoline, izostaju emocionalne reakcije i otvoreno iznose vlastite stavove, te se razvija povećana svjesnost o vlastitoj vrijednosti i spoznaji o nezamjenjivosti roditelja.

„Često čujem takve i slične prozivka, no ne obazirem se na njih jer znam da to što govore nije istina.“

„Kad sam bila mlađa to me jako pogađalo, a sad se na to više ne obazirem.“

„S godinama čovjek ogлуši na takve prozivke. Samo bi takvima poručila da sve novce koje smo dobili i ja i djeca kao ja i naše majke bi mijenjali za samo jedan topli očev zagrljaj.“

„Voljela bi kada bi imali priliku vlastite selekcije, tako da se točno može vidjeti tko bi odabrao roditelja, a tko povlastice.“

„Samo im kažem da im ih prepuštam, a da vrate moga tatu.“

„Drage volje bi ja dao sve povlastice da sam mogao odrasti uz roditelja i učio od njega sve što nisam mogao.“

Uz navedene činitelje koji utječu na proces žalovanja, značajnim se pokazuju obilježavanja datuma iz prošlosti ili obljetnice, kada se ponovno pokreću određena pitanja i preispituju stavovi prema događanjima iz prošlosti. Preživjela osoba tako se na simbolički način vraća u određeno vrijeme, kada pokušava razumjeti ono što se dogodilo, je li se određeni događaj mogao spriječiti i u slučaju nestalih ponovno se susreće s doživljajem „nezavršenosti“ jer nisu pronađeni posmrtni ostaci.

„Moja su razmišljanja zašto ga nisam imao priliku upoznati. Zašto sam baš ja morao odrastati bez oca. Zašto nisam pričao s njim o svemu. Nisam ljubomoran na druge koji imaju oba roditelja, ali mi užasno fali otac. I što sam stariji sve više. U glavi su i druga pitanja, na koja nema odgovora.“

„Za pad Vukovara mi se uvijek vrtim po glavi kako bih voljela popričati sa njim, da mu ispričam sve o sebi.“

„Uvijek i iznova mislim da sam mogla nešto učiniti da se to ne dogodi. Zašto se to moralo baš meni dogoditi, zašto nisu bile drugačije okolnosti. Kako netko može biti toliko zloban i dignuti ruku na čovjeka.“

„Uvijek ostaje pitanje "zašto se to moralo dogoditi", ali naučila sam se živjeti sa tim.“

Obljetnice jasnije ocrtavaju koliko je snage potrebno za suočavanjem sa podvojenim stavovima i nizom oprečnih emocionalnih stanja kada se izmjenjuju tuga, praznina, ljutnja i doživljaj nepravde, s osjećajem ponosa i doživljajem duhovne snage.

„Na samu obljetnicu odlazim na misu i polaganje vijenaca na spomen obilježja i groblje. Trudim se ne razmišljati puno, no nije lako. Na kraju me slome osjećaji i plačem. Nisam za društvo tih dana. Volim se skloniti u osamu, moliti i isplakati. I dok ovo pišem nije mi baš najbolje.“

„Osjećam prazninu jer znam da se neće vratiti.“

„Nakon 23 god od pogibije još uvijek osjećam veliku nepravdu koja mi je počinjena jer nisam imala oca u svom životu. Jer se ne mogu poistovjetiti sa ljudima koji imaju oba roditelja.“

„Svake godine na taj dan, uvijek ga se sjećam s osmijehom, sa radošću. Ali, mi je žao što nije tu. Nije fizički tu, ali je duhovno živ. Znam to.“

Isto tako uočava se i dvojakost pogleda na prošlost. Kada se na roditeljsku žrtvu gleda s negativnim emocionalnim doživljajem i stavom, u kojemu se jasno očituje besmisao i uzaludnost prošlih događanja, praćen stanjem ogorčenosti i razočaranja s jedne strane i ponosa s druge.

„Nažalost se borio za ono čega danas nema. Žrtva je bila uzaludna.“

„Sramili bi se da su živi.“

„Žalostan kad vidim u što se pretvorila država za koju se borio.“

„Gledajući danas situaciju u našoj državi i što se događa svi su obezvrijedili žrtvu naših roditelja.“

„Smatram da je moj otac donio ispravnu namjeru i da je odluku da pođe u rat donio sa mišlju o budućnosti naše obitelji. Da je danas živ i da zna u kakvoj je situaciji Hrvatska i kako se društvo odnosi prema stradalničkoj i braniteljskoj populaciji smatram da bi bio duboko razočaran, kao što sam i ja razočarana. Da danas izbije rat sigurna sam da nikome iz obitelji ne bi dozvolila da sudjeluje u njemu. Ponosim se na svog oca i sve branitelje. Ne zamjeram ljudima koji nisu išli u ratom pogođena područja i borili se jer nisu svi ljudi jednaki. Al mi je muka od tih ljudi koji sada pljuju po Hrvatskoj i koji te gledaju s prezirom kad kažeš da si Hrvat i da voliš ovu državu.“

No, međutim iako je nakon doživljenog traumatskog događaja, zbog same prirode istog, pažnja većinom usmjerena na umanjivanje i sprječavanje negativnih posljedica, proživljeno može bit poticaj i okruženje u kojem će se razviti rezilijentnost kroz pronalazak novih i podržavajućih načina razmišljanja te otkrivanje smisla, kada pojedinac unatoč svemu ostvaruje dodatnu vrijednost za svoj život i postiže posttraumatski rast. Navodi nekih ispitanika upućuju na to kako su ih određena događanja naučila „kako se pozitivno boriti“, kontrolirati nervozu, regulirati negativne misli i tako izbjeći preplavlivanje neugodnim emocionalnim stanjima.

Prema tome proces žalovanja može biti „uspješno proveden“, što nikako ne znači da je osoba zaboravila preminulu osobu, našla zamjenu za nju ili više nikada neće biti tužna i doživljavati niz neugodnih emocija, već preminuli ima svoje mjesto u životu osobe koje je ostala iza njega. Tako se svjesno događa inkorporacija nekih karakteristika, vrijednosti i vrlina preminule osobe i sjećanje na nju postaje značajna samopodrška.

„Sjetim se tate i super uspomena. U pravilu nemam negativnih osjećaja oko toga, kad se sjetim kao da me gura dalje jer sam naučila kako prebrođiti velike traume.“

„Oproštaj od oca dan prije nego je poginuo je pomogla, očeličila me.“

„Također mojeg tatu je znalo jako puno ljudi i to što su mi ljudi pričali predivno o njemu, što su ga voljeli, i što ga se sjete. Isto tako moje sjećanje na njega kroz svega par situacija koje stalno obnavljam u glavi i rado se sjetim tih trenutaka.“

„Kad ti je najteže sjeti se tate.“

Ništa ne može izbrisati ratne događaje i popuniti prazninu koju su djeca poginulih i nestalih hrvatskih branitelja živjeli svo ovo vrijeme, a koja je dodatno naglašena u slučaju nestalih i potrage za posmrtnim ostacima. No, godine koje su prošle, sazrijevanje, podrška okoline, ostvarivanje vlastitih sposobnosti i kod nekih roditeljstvo omogućili su im da ono što su proživjeli i doživjeli „prevedu na svoj jezik“ i prošlom vremenu pristupe kao vjernom čuvar svih zasluga, dobrih djela i lijepih trenutaka, koje nijedan traumatski događaj nije mogao i ne može poništiti ili izbrisati.

„Ponosna sam na svog roditelja što je imao hrabrosti ostaviti svoju obitelj i otići na bojište za našu slobodu i slobodu hrvatskih građana.“

„Kao na iznimnu hrabrost, ideje i karakter koji su rijetki imali.“

„Naveo me da volim i poštujem ovu zemlju, znači pozitivno.“

„Osjećaj ponosa jer su svojim životom izborili slobodnu Hrvatsku.“

LITERATURA:

1. American Psychiatric Association (APA) (2013). Diagnostic Statistical Manual of Mental Disorders, 5ed. Washington, DC: American Psychiatric Association Press.
2. Frankl, V. (1993). Liječnik i duša. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
3. Frankl, V. (2011). Patnja zbog besmislena života – Psihoterapija za današnje vrijeme. Đakovo: U pravi trenutak.
4. Lukas, E. (1996). I tvoja patnja ima smisla. Biblioteka oko tri ujutro.
5. Pressley J. i Spinazzola J. (2015). Beyond Survival: Application of a Complex Trauma Treatment Model in Christian Context. Journal of psychology & theology. 35 (1), 8-22.
6. Sabar, S. (2000). Bereavement, Grief and Mourning. A Gestalt Perspective. Gestalt Review, 4 (2), 152-168.

POKAZATELJI SISTEMATSKIH PREGLEDA (PILOT AKTIVNOST) 2019. GODINE

Udruga djece poginulih i nestalih hrvatskih branitelja Domovinskog rata provodila je sistematske, odnosno zdravstvene preglede za djecu smrtno stradalih i nestalih hrvatskih branitelja te ostale članove obitelji smrtno stradalih, nestalih i umrlih hrvatskih branitelja. U 2019. godini pregledi su se provodili na području Vukovarsko-srijemske županije, Osječko-baranjske županije, Brodsko-posavske županije i Splitsko-dalmatinske županije. Isti su provođeni u privatnim poliklinikama (Poliklinika Turjak – Slavonija u Osijeku, Poliklinika Agram u Slavonskom Brodu i Poliklinika Babić u Sinju).

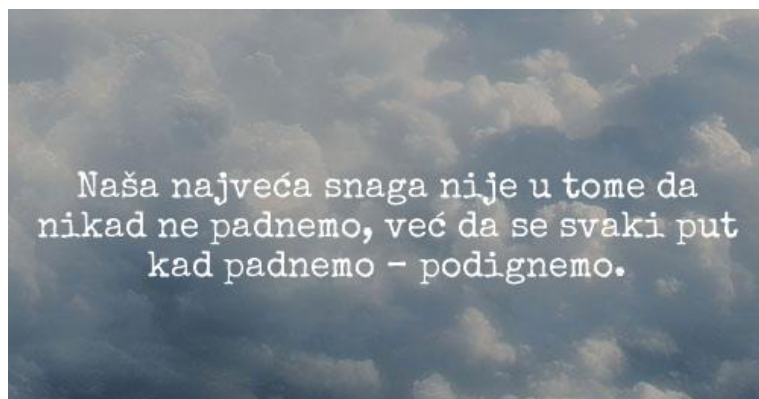
Na pregledima je sudjelovalo 36 osoba, od čega 29 žena i 7 muškaraca. Kod polovine pregledanim osoba pronađene su različite benigne tvorevine koje zahtijevaju daljnje praćenje i/ili liječenje (većinom na štitnjači te grudima kod žena). Kod jedne osobe pronađen je benigni tumor nadbubrežne žlijezde uzrokovan prekomjernim stresom. Dio osoba ima problem s visokim krvnim tlakom za kojeg se također pretpostavlja da je uzrokovan stresom te ubrzanim načinom života. Nalazi krvi su kod većine uredni osim što pokazuju blago povećane nalaze kolesterola za koje su osobe dobile upute liječnika te kod jedne osobe izraženu anemiju. Kod žena su ginekološki pregledi s UZV i Papa testom većinom uredni uz određene poteškoće kod određenoj broja osoba koje su poznate od ranije (endometrioza, ciste, miomi), uz izuzetak jedne žene kojoj je na pregledima utvrđena promjena na maternici te je upućena na daljnje liječenje i eventualni operacijski postupak zbog budućeg pokušaja trudnoće. Kod muškaraca su nalazi prostate uredni.

Za kraj publikacije „Djeca rata – nečujni krik“ možemo zaključiti da smo kroz razne aktivnosti u udruzi postigli bolju povezanost članova naše populacije, kao i ostalih stradalnika i branitelja iz Domovinskog rata.

Naša prošlost je ostavila duboki trag u nama i biti će bio nas cijeli život no ona nas je učinila i snažnijima kako bi smo izdržali mnogobrojne teške životne trenutke te kako ne bi odustali. Jer naučili smo – kada si na dnu postoji samo jedan put, a to je put prema vrhu. Stepenica po stepenica, svaki korak nas oblikuje da budemo bolji. Na našem putu ne bi trebali zaboraviti da i mnogi drugi prolaze isto ili slično kao i mi te bi smo svi skupa trebali imati više međusobnog suosjećanja.

Vesele nas promjene na pojedinim osobama koje smo postigli u nekoliko godina provođenja projekta „Djeca rata – nečujni krik“. Osnaživanje pojedinaca je ključno kako bi smo postigli pozitivne promjene zajednice.

*„Tko zna, možda na me čeka neki drugi svijet.
Tko zna, i u mraku katkad nikne divan cvijet“*

